

Віктор СМЕЛЬЯНОВ
(Ніжин)
Валентина КУЛИК
(Ніжин)*

До історії УАПЦ на Ніжинщині (добірка документів)

№ 16 – 17 червня 1927 р. – містечко Мрин Ніжинського округу. – Лист священника УАПЦ Михайла Хоменка єпископу Ніжинському та Чернігівському Олександрю Червінському

9 травня 1927 року в селі Мрин було храмове свято, в якому брав участь бувший єпископ ДХЦ Микола Шарай. Він після Євангелія казав про мову, в який закликав людність єднатися із синодальною церквою, і взагалі в його промові була помітна велика прихильність до синодальної церкви.

Після служби Божої на квартирі священника Олексія Підчека були балачки в яких Микола Шарай відстоював поєднання з синодальними і його підтримував о.Олексій Підченко, в якого я теж помічаю велику прихильність до синодальників.

17.06.1927 року
[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1336, арк. 5.
Рукопис. Оригінал.

№ 17 – 26 липня 1921 р. – м. Ніжин. – Витяг із протоколу № 4 засідання Ніжинської окружної церковної ради

СЛУХАЛИ: Про єпископа Миколу Шарая.

ПРИЙНЯЛИ: Маючи відомості, що єпископ Микола Шарай має бажання повернутися до священної праці на терені Ніжинщини, Рада знаходить не бажаним повернення Єпископа Шарая на Ніжинщину, праця котрого довела до повної руйнації Ніжинської церкви.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1136, арк. 21.
Рукопис. Оригінал.

№ 18 – 12 жовтня 1927 р. – м. Ніжин. – Протокол засідання Ніжинського окружного церковного собору УАПЦ

ПРОТОКОЛ

Засідання Окружного церковного Собору парафій Української автокефальної церкви
Ніжинського округу, який відбувся 12 жовтня 1927 року.

---

* Закінчення. Початок у попередньому випуску серії (див.: *Смельянов В., Кулик В.* До історії Української автокефальної православної церкви на Ніжинщині (добірка документів) (початок) // *Ніжинська старовина: збірник регіональної історії та пам'яткознавства.* (Серія "Ніжинознавчі студії", № 7) / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK. Вип. 9 (12). – С. 163–174).

На собор прибуло від духовенства – 17 чоловік; мирян – 26.

СЛУХАЛИ: Доповідь уповноваженого округу Івана Павловича Галети про зовнішній і внутрішній стан церков на Ніжинщині.

Сод оповідач йому Єпископ Олександр Червинський.

УХВАЛИЛИ: Уповноважений округу Іван Павлович Галета заявив, на підставі зібраного ним фактичного матеріалу, що він не має фактів нелояльного поведіння о. Митрополита Василя Липківського до влади території Ніжинщини за весь час церковного життя.

В минулому житті Ніжинської церкви до її легалізації помічалося відібрання храмів, припинення праці церковного осередку <...> чинилися перешкоди до поширення українізації церкви правне життя координально змінилося, що внесло повний спокій у внутрішнє життя церкви. Не задовольняє Ніжинську церкву життя вищого осередку. Це відношення поміж о. Митрополитом і призидією ВПЦР, зокрема її головою все чесним о. Петром Ромадановим.

Помічається, що дехто з діячів Ніжинської церкви намагається використати тертя в житті вищого церковного осередку в своїх власних інтересах. Собор вважає такі явища недопустимі в житті нашої церкви, і покладає надію, що другий Всеукраїнський Церковний Собор ліквідує ці явища в рішучий засіб. Крім того Ніжинську церкву не задовольняє не виконання з боку о. Митрополита волі усїєї церкви, а саме: не підписання листа до Української Американської церкви, як не задовольняє погляд о. Митрополита відносно заборони в священнослужінні. Загальний напрямок діяльності президії ВПЦР на чолі з о. Петром Ромадановим Ніжинську округову церкву цілком задовольняє застереження Уряду, щодо виступів о. Митрополита, Ніжинський церковний собор визнає серйозним і загрозливим для подальшого розквіту нашої церкви, а тому визнає неприпустимим в легальній церкві антидержавних виступів будь-якого: чи то о. Митрополита, чи звичайного рядового члена церкви.

СЛУХАЛИ: Обрання делегатів на другий Всеукраїнський Церковний Собор від Ніжинської округи.

УХВАЛИЛИ: Тяжкий матеріальний стан Округи не дозволяє делегувати на Собор всю кількість делегатів (12 чоловік), а тому Собор ухвалив делегувати в м. Києві від священства – о. Сергія Глотку (Макіївка), о. Арсенія Пінчука (МРИН), о. Володимира Брайківського (Ічня), о. Петра Заботу (Берестовець). Від мирян обрали: братів Івана та Петра Галету (Галиця), Василя Лозіцького (Макіївка), Івана Кириленка (Ічня), Михайла Суярко (Вертіївка).

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1336, арк. 56.
Рукопис. Оригінал.

№ 19 – [17 липня 1921 р.] – м. Ніжин. – Лист священника УАПЦ Корецького з с. Рудьківки до голови Ніжинської окружної церковної ради УАПЦ о. Кісліцина

ОТЧЕ!

Відома річ, що стан життя кожної парафії не солодкий на сьогоднішній день. Перша ознака хвороби моєї парафії – це матеріальна убогість. Та не так та убогість, як несвідомість до своїх релігійних обов'язків, або повна байдужість до віри, в умовах сучасного життя. Обралась церковна рада (звичайно нового складу) із 10–12 чоловік. Зараз-же, через кількість днів, відмовляється перший (бо він є членом КНС). Йому починають погрожувати виключенням з організації за перебування членом ради. Другого син вчиться, загроза виключення і наслідки цього. Третій – руками і ногами махає і відмовляється – “я не буду” – бо обложать в експертно-

індивідуальному порядку і таке інше. Останні залишилися не як актив, а як насів, як мертвий і не рухомий інвентар, то праці вимагати не приходиться. Таким чином ця рада зараз складається із трьох чоловік. Всяка діяльність, якщо зараз не припинилась, то завтра припиниться. На Спаса було повідомлення, щоб ми були готові до “гостинця” тяжкої індустрії – 3 позики. Це означає, що ми повинні здавати гроші. Церква – 600 крб., настоятель – 100 крб., а голова і староста по 50 крб. З остальных членів ради – не знаю, будуть брати гроші чи ні.

Після таких “нагород” і позичок на індустріалізацію, сільський дядько буде минати десятою дорогою і церков, і церковну раду. Наш фінансовий стан дуже тяжкий...

[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1133, арк. 2-5.
Рукопис. Оригінал.

№ 20 – 1928 р. – м. Ніжин. – Витяг із листа священника УАПЦ Віктора Мозалевського до Ніжинської окружної церковної ради

<...>

Боротьба між УАПЦ і ДХЦ припинила нормальне життя осередків. Але в мене була тільки одна ціль – завжди бути вірним сином УАПЦ і при нормальних умовах життя хотів завжди вирватися з лабетів синодальних парафій. В душі я був і буду, і навіть до кінця свого життя не зміню свого ідеологічного кредо УАПЦ...

Виконання служб в синодальних парафій мене не захоплять, бо служив я тільки на українській мові... Прошу мене повернути до УАПЦ

<...>

м. Ніжин, 1928 рік
[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1223, арк. 17.
Рукопис. Оригінал.

№ 21 – 1928 р. – с. Марківці Ніжинського округу. – Витяг із листа священника УАПЦ Івана Диківського (с. Марківці) до єпископа Ніжинського та Чернігівського Олександра Червінського

<...>

Я вже докотився до того, що чоботи обв’язав мотузкою. До людей показатися соромно. По-вірте, декілька днів не їв хліба, та картоплі <...>

II.

Життя на парафії нема цілком. Голова церковної ради відмовляється виконувати свої обов’язки.

Та коли він і працював, то нічим не виявив своєї зацікавленості. За дев’ять місяців не було ні одного засідання церковної ради <...> Ті, хто міг би принести користь, якісь байдужі. Не бачу людей з самолюбством, які постояли за нашу справу. Утворилась якась вакханалія з обмеженими сварками і їх наслідками. Погано...

Нарешті, свідомість виявилась в тім, що мені в очі кажуть, що я дармоїд <...> Докотилось до того, що дружина зимусе в тюрбанах, а у мене, в відлигу, було повно води в чоботях <...>

Зрозуміло мені стало чому тут за п'ять років змінилося 12 священників <...> Я суворо ставлюсь до виконання канонів, звичаїв та ідеалів УАПЦ. Мрію про утворення церкви в тому вигляді, в якому вона, на мою думку, мусить бути. Переконаюсь, що мрія піднести церкву – зайва. Треба самому спуститись до ідеології натовпу і без суперечок йти за владою. Тоді нащо в такому разі, висувати якісь тези, балакати про якісь ідеали?

Мало ми відійшли від старої церкви, та і куди заведемо ми її з нашими пан-отцями, як почнемо сходити з набитого шляху?

Прабатьківські правила зовнішності грецької служби Божої, а від суті християнської були вже далекі від цього.

Л.Толстой казав, що як відняти від релігії зовнішність, то від неї нічого не залишиться, і на великий жаль 90 % наших священників і 99 % віруючих не уявляють собі релігії без цієї зовнішності, а пастері не ведуть громаду, а йдуть за нею. Робити спроби ввести нову течію – значить, йти проти всього світу. Може, аби я опустився до розуміння громади і дивився би на віру по традиціям, не намагався б утворити церкву живу, яка мусить жити і за межами храму і діяти, то воно було б інакше. Але цим треба визнати свою несилю, визнати, – що стати на шлях відображення церкви на зразок старої чи гірше – апостольської. А це значить, що для себе – це засіб вирвати щось для життя. І ще, що в життя церкви, крім соборно-правності, яка дійшла до безглуздя, цілком нового не внесла <...>

1928 рік
[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1102, арк. 9.
Рукопис. Оригінал.

№ 22 – [1928 р.] – с. Татарівка Ніжинського округу. – 3 листа голови Татарівської церковної ради до єпископа УАПЦ Ніжинського та Чернігівського Олександра Червінського

Парафію нашу організував і українізував о. Федір Романовський. Церква наша раніше була панська, нібито пам'ятник, під якою були поховані покійники, але при переході Бо гунського та Тарашанського полків, церква наша була розбита і пограбована. Розрубили міст у церкві і повикидали трупи панські, розбили престол. В такому стані вона довго стояла і служила отхожим місцем, поки ми не звернулися до о. Федора, який і став на чолі нашої парафії. Потім він поїхав від нас, а на своєму місці залишив свого учня о. Матвія, який своєю поведінкою став губити нашу парафію.

Ми знову запросили о. Федора. Наш український пан отець вже людина не молода, освічена, священствує 16 років, із котрих 6 в українській церкві. Він людина вихована гарно, зразковий сім'янин. Дякуючи його поведінню у нас тепер інше відношення до Українського Духовенства, взагалі. За часи перебування нашого священника слов'янці побачили фарисейства свого в папа. Побачили, що наш піп не єретик, бо твердо тримається всіх установ Православної церкви.

Як прибув до нас наш священник, то слов'янці під впливом свого папа, навіть не здоровались з ним, а тепер вони не бояться і за стіл сідають, і балакають з ним Коли дасть Бог, що цей священник і далі залишиться у нас, то може наша парафія цілком буде українською. Хоч ми й прості люди, але бачимо, що священник наш зрозумів справу нашу і непохитно йде до цілі.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 2, спр. 375, арк. 27.
Рукопис. Оригінал.

№ 23 – 1928 р. – м. Ніжин. – 3 листа невідомого священика УАПЦ до єпископа Ніжинського та Чернігівського Олександра Червінського

Повідомлення, що в ніч з 2 на 3 листопада цього року помер настоятель Татарівської та Софіївської парафії о. Федір Романівський, а 5 листопада похований мною... на сільському кладовищі, тому що церква Татарівська стоїть у гаю і цвинтаря не має... Довідавшись про останні часи життя з небіжчика о. Федора, я цим куцим повідомленням обмежитися не можу, а хочу поділитися з Вами тим єдиним враженням, яке я мав в Татарівці під час поховання о. Федора <...>

Як небіжчик о. Федір мандрував з парафії на парафію... і як він знову попав на Татарівську парафію, де раніш він був настоятелем більш двох років і про його тяжкий матеріальний стан, я гадаю Вам добре відомо. Отже, не тільки під час мандрівок він зазнав матеріальної кризи, а вона його не покинула і у Татарівці... Вона була настільки велика, що він жив без сім'ї... в звичайній, найгіршій сільській хаті (а ці хати Ви знаєте), більш як за дві версти від церкви і йому, хворому пороком серця, це було не на користь. Отже, більш як 4-місячне життя в самотності, часто в нетопленій хаті, на хлібі і воді, без рідних, певно і було причиною загострення сердечної його хвороби, яка навіть не надовго прикувала його до ліжка і звела в могилу. Ще в неділю, 28 жовтня, Федір служив в церкві, хоч в той час був вже слабким. Отець Євграф Мозолевський... почув, що о. Федір слабує і знаючи про його самотнє життя, прийшов до нього і застав його на ліжку дуже слабим, одягнутим і в чоботях, в нетопленій хаті... А в п'ятницю, проти суботи, один в хаті, вночі - не хто не бачив, і не знає в якій саме час, о. Федір покинув в цей грішний світ, повний смутку і страждань, на 57 році свого життя <...>

Ми з о. Трохимом одягли небіжчика в рясу, наділи на нього власний його єпитрахиль. В повний священний одяг не прийшлося його вбрати, бо місцева сільрада заборонила брати в церкві одяг для небіжчика.

І тут убогість не покидає небіжчика о. Федора <...> Під час його поховання, мною і о. Трофимов була сказана промова, яка настільки зворушила людність, що всі ридали. Я це не відношу за рахунок того, що ми так гарно казали. Ні, треба було тільки нагадати про тяжке життя і ще тяжку самотню смерть о. Федора, і тільки цим був викликаний великий жаль до нього. А може була ущемлена совість людська, що байдуже ставилась до свого духовного отця...

Я страшенно хочу вирватися до Ніжина і ковтнувши хоч трохи свіжого повітря; а тут зацвітаємо, тільки не буйним цвітом, а плісінню.

Порядки і самообкладання розули і залишили босоніж. Тому страшенно застудився, тиждень пролежав, і тепер ще не все видихав.

м. Ніжин, 1928 рік.

[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1143, арк. 11.
Рукопис. Оригінал.

№ 24 – 1928 р. – [м. Ніжин]. – Автобіографія священика УАПЦ П.Д. Заботи з його особової справи

Я, народився в м. Ніжині 13 січня 1900 року, в сім'ї козака Данила Івановича. Моя мати була дочкою дьякона і у вісім років відданий батьком до Василівської Пантіліївської школи, яку скінчив у 1911 році. А після неї поступив до Городської двірчної школи, в якій навчався до 1914 року. Після цього дядя забрав мене на виховання до Києва.

Там я прожив з 1914 року до початку 1920 року. Ходив на комерційні курси.

В 1917 році поступив був до Драматичної Української трупи, яку заснувала в Києві Старицька-Черняхівська, разом з Воронином і Коваленком. І тоді ж мене було обрано скарбником і заступником Голови Профспілки Хрещатівського району, в якому я працював до 1918 року.

В 1918 році я навчався на курсах українознавства. Був секретарем режисерської школи драматичних гуртків.

На початку 1920 року я від'їхав до Ніжина, де мене було обрано головою “Просвіти” Шекеро-Гриневського району, а потім головою Райземшколи і заступником голови Шекеро-Гриневської трійки. А потім мене було призвано до Червоної Армії.

Після армії працював на ніжинській залізниці. Наприкінці 1921 р. почав працювати при Українській церкві в м. Ніжині. В 1922/23 р.р. мене було обрано головою ревізійної комісії і ухвалено в висвяті в сан дьяка. Висвяту отримав від єпископа Миколи Ширая в селі Комарівці на Ніжинщині. З 1922 по 1926 р.р. працював при Благовіщенському і Спасо-Преображенському Храмах м. Ніжина.

Потім працював у Глухові, і там займав різні посади.

[*нідпис*]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1227, арк. 3-4.
Рукопис. Оригінал.

№ 25 – 1928 р. – [с. Берестовець Ніжинського округу]. – Із листа до рідних священика УАПЦ П.Д. Заботи з його особової справи

Як подивлюсь навкруги, то сум мене бере від того, що тут діється. Місяць тому, було вбито хлопця на вулиці, то людині в вікно стріляли.

Так, у неділю повинчав я сина одного члена Ради, а сьогодні він його ховає. Як настає 7 годин вечора, то зачиняйся і нікуди не виходь до ранку, хоч і горітиме.

1928 рік.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1227, арк. 5.
Рукопис. Оригінал.

№ 26 – 1929 р. – м. Ніжин. – Із листа з в'язниці священика УАПЦ П.Д. Заботи із його особової справи до єпископа Ніжинського та Чернігівського Олександра Червінського

<...>

Як тільки скінчиться слідство, то я буду дома. Але як мені поставитись до тих осіб, що забувають про все і підтримують сільську раду в тому, щоб ще із квартири викинути жінку з малими дітьми?

Моє положення повинне бути зовсім інше, повинне бути людське відношення. Буду просити Вас отче, прийняти міри, щоб Рада, до скінчення слідства, чи суда, хоч частково підтримувала мою сім'ю <...>.

Багато думав писати, та дуже тяжко переносити все це, що раптом взялося невідомо звідкіля.

1929 рік.
П. Забота

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1227, арк. 6.
Рукопис. Оригінал.

**№ 27 – 1929 р. – [м. Ніжин]. – Із листа вдови священика УАПЦ
Одарки Крижні до Ніжинської окружної церковної ради
(з особової справи священика УАПЦ С. Мальованого)**

П'ять років пройшло з того часу, як мого чоловіка, священика Мусія Крижні з Нової Басані, вбито, і я залишилась вдовою з двома дітьми.

Все, що я мала вже давно прожито. Та ось таки двоїх діток посилаю до школи. Одного в 5 групу семирічку, а другого – в 2 клас. Учаться вони добре, але ходять обірвані і часто голодні.

Тяжка моя доля вдови і вже зараз я ніяк не зможу послати своїх діток до школи, бо навіть харчуватися нічим.

Мій чоловік не був байдужим до справи церкви, і за це був застрелений якимсь безбожником-комсомольцем. Може церковна рада, в якій він працював і життя позбувся, а разом з цим і ми позбулися способів існування до життя і освіти, ввійшла б в наше тяжке становище і підтримала моїх діток, щоб вони змогли вчитись і бути гарними громадянами церкви і держави.

1929 рік.
[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1298, арк. 1-2.
Рукопис. Оригінал.

**№ 28 – 1929 р. – [м. Ніжин]. – Із листа священика УАПЦ С. Мальованого
з його особової справи до єпископа Ніжинського та Чернігівського
Олександра Червінського**

<...>

Справа Одарки Крижні – даремна справа.

При бідності вона діток вчить, а коли Ви дасте їй допомогу, хай це буде один червонець, то їх зарахують – “на попівському утриманні”, і повикидають зі школи. Коли б я мав силу, то порадив би їй цю справу припинити і більш її не порушувати.

1929 рік.
[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1298, арк. 3.
Рукопис. Оригінал.

**№ 28 – 1929 р. – [м. Ніжин]. – Лист священика УАПЦ С. Мальованого
з його особової справи до голови Ніжинської окружної церковної ради
УАПЦ о. Івана Кісліцина**

Вельношановний о. Іван!

Дуже дякую за інформацію, що Ви надіслали.

З свого боку маю довести до Вашого відома про життя парафії, яку я обслуговую. Є впевненість, що те сповзання “по наклонній плоскості”, яке було до мого з'явлення на парафії, безумовно припиниться.

Я став горою, яка не пустила котитися до слов'ян, але на жаль, я з'явився пізновато. Парафія, яка колись налічувала в своєму складі добру тисячу дворів, має тепер лише 215. Решта відійшла до Стороженка (Вознесенська парафія). Склад парафії яскравий. Проходячи вулицею я майже безпомилково, де український двір, а де слов'янський. Вгадаю звичайно по зовнішньому виду, бо в складі парафії української опинилися бідняки у яких двір не огорожений, хата лежить боком, а вікна на землі. А коли навкруги двору паркан і видно велике подвір'я з путніми будівлями з бляшиними дахами – це слов'янин.

Звичайно, я зовсім не збираюсь загострювати стосунків з мирянами старо-слов'янські орієнтації, але ж, я не можу і проповідувати повернення “до свого старого”, як це відверто проповідує Стороженко, і подобається тим, хто відвертається від злидня.

Однак я не падаю духом, як людина прогресивного напрямку передбачаю свою перемогу. Маю власні спостереження, що ставлення до моєї особи з боку парафіян задовільний. Це бачать сусіди і на це реагують.

На мою думку, вони самі почнуть восставати проти мракобісся, і допомагатимуть нам, і коли нам не вдасться вибити з парафії Стороженків, то у всякому разі підірвати їх міць. А міць їх занадто велика. Треба Вам сказати, що Стороженко не вправляється виконувати треб на своїй величезній парафії і був свідком, що на треби виїжджав його старий батько. Також це робить столішній дід, теж священник Павел. На цього старця покладена робота на терені моєї парафії. За заборгованість парафії виплачуємо гроші і достатків не маємо.

Старі діячі, з якими і Вам довелося мати справу, ренегати, що тягли до Стороженка. Я маю весь новий склад діячів, із ними всю заборгованість ліквідую...

За Харченка – це хлопець до якого нам треба придивитися. Він в перший день по приїзду до Басані, наніс візити Полонському і перед ним визнав себе недосвяченим.

Такі люди провоцирують нашу справу і дають козирі нашим ворогам, гарним реакціонерам....

1929 рік.

[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1298, арк. 4-6.
Рукопис. Оригінал.

№ 29 – 1929 р. – [м. Ніжин]. – Лист протоієрея Я. Платонова до священника УАПЦ П. Орлика

Многоуважаемый о. Платон!

Письмо Ваше получил и выражаю Вам за это благодарность, но Вы не удовлетворили все мои вопросы. Кстати, и после этого письма есть повод повторить вопрос мой.

Вы пишете, что скоро заглянете в Евлашовку и Круты для украинизации. Мне известно, что в Евлашовке крепко стоит за православие о. Анатолий, и он в почете у своих прихожан. В чем же он погрешает, что его нужно украинизировать? И что это значит? Ведь вера у него одинаковая, как и у Платона Орлика, чин богослужения одинаковый. В чем же разница?

С догматической стороны разницы нет, с экономической – тоже. Остается епископат. Думаю, что признаете преемственность славянского епископа, украинский епископат, обновленческий епископат – тоже преемственный. Ну, скажете – почему такая разница между этими церквями? Почему представитель каждой церкви только прославляет свою веру и свою церковь, а остальных хулит?

Копаться в этом деле пастырям, а особенно архиепископам негоже. Надо стараться всех в уединение призывать, чтобы согласно славить всевышнего Духа. Кто виноват в разделении? Глас народный всецело обвиняет духовенство в первую очередь – попівство, которое стало орудием в ру-

ках властолюбивого єпископата. Когда безверие пошло широкой волной? Когда только духовенство стало отделять украинскую церковь от славянской. Почему сектантство ширится и крепнет?

Потому что у них нет никаких расхождений враждебных. Наше духовенство рубает сук, на котором оно сидит, а через это падение будет большим и потрясающим.

Скажите мне по совести: какая разница между Вами – священником Украинской церкви и о. Анатолием – священником славян, не бравши во внимание руководящих органов над Вами и им?

Вот это больной вопрос, на который я Вас просил ответить. Не подумайте, что это праздный вопрос – такой вопрос приходится слышать и от чужих прихожан. И мне приходится с места брать быка за рога, – я отвечаю: “никакой разницы нет, а разделение пошло от епископов. Я бы на Вашем месте не ездил бы в Евлашовку, Круты <...> насаждать украинизацию, а ездил бы туда, где много безверия и там бы помогли местному священнику православных к единению призвать. Я завидую, у Вас безверия нет. Вот Вы и научите наших архиреев бороться с безверием, не только словом, а и делом.

Вы пишете, что много дела сделано за 4 месяца, а почему тогда Нежинская парафія хитрит.

1929 рік.

[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р–61, оп. 1, спр. 1226, арк. 40.
Рукопис. Оригінал.

№ 30 – [1929 р.] – [м. Ніжин]. – Список священників УАПЦ Ніжинського округу

ВІДОМОСТІ КІЛЬКОСТІ ПОПІВ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ТЕЧІЇ ПО НІЖИНСЬКІЙ ОКРУЗІ

1. Червінський Олександр Мифодієвич, єпископ, 1887 р. народження.
2. Ширай Микола Семенович, єпископ, 1870 р. народження. Висвячений в 1922 році Василієм Липківським та Нестором Шираєвським.
3. Полторацький Яків Іванович, піп, 1896 р. народження. Вясвячений в 1924 році Миколою Ширяєвим.
4. Корецький Іоан Семенович, піп, 1889 р. народження. Закінчив Михайлівську церковну школу. Висвятися в 1916 році.
5. Серновець Степан Іванович, 1877 р. народження, висвятися в 1922 році.
6. Улезко Андрій Семенович, піп, 1865 р. народження, Висвятися в 1886 році.
7. Дмитрик Іван Іванович, піп, 1900 р. народження. Висвячений в 1922 році єпископом Шираєм. Служив в Червоній Армії.
8. Рошалін Іван Митрофанович, 1873 р. народження. Висвятися в 1922 році.
9. Кириченко Андрій, піп, 1879 р. народження. Висвячений Архієпископом Волинським в Почаївській Лаврі в 1906 році. Закінчив університет. Служив в Богуновському полку.
10. Нестерчук Іван Іванович, піп, 1900 р. народження. Висвятися в Київському Софіївському Соборі.
11. Улезко Іван Федорович, піп, 1872 р. народження. Закінчив Чернігівську Духовну семінарію, висвятися в 1904 році.
12. Смирнов Іван Борисович, піп, 1881 р. народження. Був вчителем. Висвятися в 1922 році.
13. Рахній Іван Максимович, піп, 1882 р. народження. Із селян, бувший вчитель. Висвятися в 1915 році.
14. Орлік Платон Андрійович, піп, 1897 р. народження. Закінчив Волинську Духовну семінарію. Служив в Богуновському полку. Висвятися в 1922 році.

15. Чернявський Олексій Феоктістович, піп, 1891 р. народження. Бувший артист. Закінчив Чернігівську Духовну семінарію. Висвячений єпископом Ширяєвим в 1923 році в Ніжині.
16. Мозалевський Євгеній, піп, 1862 р. народження. Закінчив Холмську Духовну семінарію. Висвячений єпископом Варшавським Леонтієм.
17. Ілленко Петро Васильович, піп, 1872 р. народження, з духовного звання. Закінчив Духовну школу. Висвятився в 1918 році в Чернігові.
18. Єфремовський Іван Станіславович, піп, 1892 р. народження. Син дяка. Закінчив Чернігівську семінарію. Навчався у Києві. Висвятився в 1915 році. Зрікся сана.
19. Красін Микола Федорович, піп, 1882 р. народження. З попівського роду. Закінчив початкову сільську школу. Висвячений єпископом Миколаєм.
20. Качан Григорій Мартович, піп, 1898 р. народження. Козак, закінчив в Ніжині залізничну школу. Висвячений в 1924 році єпископом Шираєм.
21. Тупило Іван Степанович, піп, 1889 р. народження. Із селян. Скінчив сільську школу церковного приходу. Висвячений в 1922 році.
22. Веремєєнко Іван Тихонович, піп, 1884 р. народження. Козак. Висвятився в 1915 році.
23. Кондращенко Андрій Іванович, піп, 1899 р. народження. Вчитель. Висвячений єпископом Шираєм М.
24. Римаревський Федір Іванович, піп, 1875 р. народження. З духовного звання. Закінчив Московські пасторські курси. Висвятився в Києві в 1921 році.
25. Глотка Сергій Павлович, піп, 1885 р. народження, із козаків. Закінчив класичну гімназію. Висвячений в м. Ніжині митрополитом Липківським.
26. Харченко Семен Васильович, піп, 1874 р. народження. Із козаків. Закінчив пасторську школу. Висвятився в 1921 році, в Києві.
27. Волинський Євгеній Васильович, піп, 1883 р. народження. Закінчив Київську Духовну академію і політехнічний інститут. Висвячений в 1910 р. Служив до 1917 року в Києві, Харкові. При Петлюрі в Москві. Сидів у в'язниці в Києві за революцію, і був позбавлений сану.
28. Яковлів Олександр. Із селян. Каменецький Університет і Подільську Духовну семінарію. Київську школу. Висвятився в 1920 році. При Петлюрі і Денікіні вчився в Університеті. По мобілізації був у Денікінській армії.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 921, арк. 100–102.
Рукопис. Оригінал.

Емельянов В., Кулик В. Корпус документів до історії Української Автокефальної Православної Церкви на Ніжинщині в 1920–х роках

Публікація містить корпус документів, що відображає складний і суперечливий процес розвитку та розгрому на території Нежинщини громад Української Автокефальної Православної Церкви в 1920–х роках. Особливу увагу укладачі корпусу документів приділили підбору документів, що відображають міжконфесійні відносини між автокефалістами і слов'яністами – прихильниками відродженої патріархом Тихоном Російської Православної Церкви. Документи взяті з фондів відділу Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині.

Ключові слова: корпус документів, архівні фонди, священики, Українська Автокефальна Православна Церква, Ніжинський округ.

Емельянов В., Кулик В. Корпус документов к истории Украинской Автокефальной Православной Церкви на Нежинщине в 1920–х гг.

Публикация содержит корпус документов, отображающий сложный и противоречивый процесс развития и разгрома на территории Нежинщины общин Украинской ав-

токефальной православной церкви в 1920–х гг. Особое внимание составители корпуса документов уделили подбору документов отражающих межконфессиональные отношения между автокефалистами и славянистами – сторонниками возроденной патриархом Тихоном Российской Православной Церкви. Документы взяты из фондов отдела Государственного архива Черниговской области в г. Нежине.

Ключевые слова: корпус документов, архивные фонды, священники, Украинская Автокефальная Православная Церковь, Нежинский округ.

Yemel'yanov V, Kulyk V. Corps of documents to the history of Ukrainain Autokephaly Orthodox Church in Nizhyn district in 1920th

A publication contains the corps of documents, representing the difficult and contradictory development and defeat the church communities of the Ukrainian Autokephaly Orthodox Church in Nizhyn district in 1920th. Compilers of documents' corps pay the special attention to selection of documents reflecting interconfessional relations between "autokephalists" and "slavs" – supporters of revived by patriarch Tikhon Russian Orthodox Church. Documents taking from the funds of Nizhyn department of the State archiv of Chernigov region.

Key words: corps of documents, archived funds, priests, Ukrainian Autokephaly Orthodox Church, Nizhyn District.

УДК 94(477.51)

Анна МОРОЗОВА
(Чернігів)

З історії ніжинських бруківок

Одним із важливих напрямів сучасних досліджень в Україні є вивчення діяльності вітчизняних учених, державних і громадських діячів. Історичний процес наповнюється іменами, що збагачують наші знання про роль особистості в історії як держави, так і певних регіонів. Дослідження досвіду попередників у різних сферах діяльності перетворюється на довідковий матеріал, який характеризується значним позитивним емоційним потенціалом.

Вищою посадовою особою новостворених 27 лютого 1802 р. Полтавської та Чернігівської губерній був військовий генерал-губернатор. Перший малоросійський генерал-губернатор Олексій Борисович Куракін був талановитим, освіченим, широкого світогляду адміністратором, ініціативним і спостережливим. О.Б. Куракін доклав чимало зусиль до перебудови губернських і повітових центрів, благоустрою краю. Однією з форм діяльності генерал-губернатора був нагляд за діяльністю державних органів влади, тому ним постійно ревізувалися присутні місця й окремі посадові особи. Для перших малоросійських генерал-губернаторів перебування в дорозі було більш звичним, ніж в установі за паперами. О.Б. Куракін постійно їздив колишньою Гетьманщиною, що входила до ввірених йому 2 українських губерній. Він багато працював сам й вимагав цього ж від підлеглих. Про свої враження від побаченого він писав у листах до брата Олександра. Ось як він описував Чернігів на початку XIX ст.:

Чернигов сам по себе был бы хорошим городом, его местоположение довольно хорошее, древность его храмов и монастырей делает его даже достопримечательным, собор насчитывает 800 лет своего существования. Но в нем нет совершенно общества.